TÜRK HALK HİKÂYELERİNDE AĞAÇ MOTİFİ ÜZERİNE

On the Motif of Tree in Turkish Folk Narrative

Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN*

ÖZET

Hem İslam öncesi hem de, İslam sonrası Türk kültüründe ağacın önemli bir yeri vardır. Türkiye'de bu konu üzerinde kitap ve makale boyutunda onlarca çalışma yapılmıştır.

Bu makalede ise halk hikâyesi dediğimiz nazım-nesir karışımı anlatmalardaki ağaç ve fonksiyonları çeşitli açılardan değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Ağaç, halk hikâyesi, motif, Anadolu, âşık

ABSTRACT

The "tree" has a great value in Turkish culture lives of pre and post-Islamic era. Dozens of academic articles and books have been published about the said subject in Turkey. In this article, the tree and its functions have been evaluated in "essay-poetry" form, so called "folk narrative".

Key Words

Tree, folk narrative, motif, Anatolia, ashik

Türk dilinde şecer, dıraht ve ağaç olarak bilinen kavram günlük hayatımızın vazgeçilmezlerindendir. Doğduğumuzda yatırıldığımız beşikten, öldüğümüzde taşınacağımız tabuta kadar her şey ağaçtandır. Sadece doğum ve ölümde mi? Elbette hayır, yine günlük hayatımızda "Meyvesini yediğimiz, gölgesinde dinlendiğimiz nedir?" dersek, yine cevabımız ağaç olacaktır. Evimize giren ekmeğin pişirilmesinden, ısınmamıza kadar hemen hemen her yerde yine ağaç vardır.

Doğrusunu söylemek gerekirse ağaç üzerinde pek çok makale yazıldı, bildiri sunuldu. Bu tür araştırmalarda yalnız ağaçlardan, bayterekten, kutsal ağaçtan söz edildi. Ağacın mitoloji ile ilişkisi üzerinde duruldu. Bütün bunlardan daha da önemlisi "Türk kültüründe ağacı" konu alan bir de doktora tezi hazırlandı (Ergun: 2004). Elbette sosyal bilimlerde kesin sonuçlara ulaşmak zordur. Bulunan yeni malzemeler çalışmaların eksik kalan yönlerini tamamlayacaktır. Bu düşünceden hareketle geçtiğimiz yıllarda İzmir'de toplanan I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayına, "Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ağaçla İlgili Efsane ve İnanmalar" (Alptekin: 2006) başlığı altında sunduğumuz bildirimizde konuyu çeşitli yönleriyle değerlendirmiştik.

Nazım-nesir karışımı ve uzun olması, meddah veya âşık tarafından anlatılması gibi özellikleriyle diğer halk anlatmalarından kolaylıkla ayrılan halk hikâyeleri üzerinde pek çok çalışma yapılmıştır. Ignaz Kúnos'tan Dr. Ebru Şenocak'a kadar konu ile ilgili onlarca araştırma yapılmış olup bunlar arasında Pertev Naili Boratav, Fikret Türkmen, Muhan Bali, Ensar Aslan, Ali Berat Alptekin, Mustafa Cemiloğlu, Ali Duymaz, vb.nın çalışmaları doktora veya doçentlik tezi seviyesindedir. Elbette yüksek lisans tezlerinde ve diğer çalışmalarda azımsanmayacak yayınlar yapılmıştır. Ancak bütün bu çalışmalarda halk hikâyelerinde ağaç motifi üzerinde pek

* Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü, Konya.
abalptekin@hotmail.com

durulmamıştır. Oysa bu metinler Türk kültüründe pek çok unsurları bünyesinde bulundurmakla, yine diğer anlatmalardan kolaylıkla ayrılabilir.

Araştırmamızda bütün halk hikâyesi metinlerini değerlendirme şansımız olmamıştır. Çünkü sadece Kerem ile Aslı Hikâyesi'nin bile onlarca varyantının olduğunu düşünecek olursak çalışmanın bir makale ölçütünden ne kadar ayrılacağı kolaylıkla görülebilir.

Bu makalemizde sadece ağacı değil, aynı zamanda ağaç fonksiyonunu az da olsa yerine getirdiğine inandığımız üzüm bağı ve çalıyı da dahil etmiş olduğumuzu belirtmek isteriz. Aşağıda bu türün örnekleri de yeri geldiğinde verilecektir.

Halk hikâyelerinde çocuksuzluğun tedavisinde en çok başvurulan tedavi şekli, bir su başında padişah ve yanındaki sadık dostuna verilen elmanın eşler arasında eşit şekilde paylaşıldıktan sonra yenilmesidir. Manas Destanı'ndan, Kerem ile Aslı'ya kadar pek çok hikâyede elma ağacı, elma ağacının dibinde yuvarlanma, elma ağacının meyvesinin karı koca tarafından yenilmesi motifleri hemen hemen her çalışmada ele alınmıştır. Bu husus sadece halk hikâyesi ve destanda karşımıza çıkmamakta, masallarda da çeşitli örnekleriyle görülmektedir. Hemen hemen bütün metinlerde elma; murat, erkek çocuk ve güzellik sembolü olarak görülmektedir (Şimşek 2006: 237-246).

Prof. Dr. Fikret Türkmen ve Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu tarafından Âşık Şevki Halıcı'dan derlenen ve henüz yayımlanmamış olan Kerem ile Aslı Hikâyesi'nde elma fidanı diktirildikten sonra, dini bütün olan kişinin ağacı tutacaktır. Ayrıca diğer halk hikâyesi ve masallarda da görüldüğü gibi, ağaç bir tek elma verecektir, samimi arkadaşlar da bu elmayı paylaşıp yiyeceklerdir.

"Dedi ki:

"Nedir bu satdığın?"

"Bu fidannarı satirem."

"Peki, bu fidannarın ne marifeti var?"

"Birinci marifeti budur söyliyim ama iyi dinneyin. Gulağınızı açın. Bunnarı samimi hanımlara satacam. Heralda siz de samimisiniz dedi. Parasını ilerde alacam. Fidan tutduğu zaman alacam. Bunun biri tudacah biri tutmıyacah. Yere bunnarı ekdiğiniz zaman tutan fidanın dini bütün olan, yani kimin dini bütünse onun fidanı bitecek. Kimin fidanı çürükse onunki bitmeyecek." Bitenin dinine dönmesi gerekir. Madde bir.

İkincisi, bu ilk bitenden sora bu bir tene elma verecek. Bu elmayı olduğu gibi fidanı alan samimi arhadaşınnan berabar yarı bölüp yarısını o gocasınan berabar, yarısını da o gocasınan berabar. Birinin oğlu olacah, birinin gızı. Fakat bunnarın ikisi birbirine verilmelidi. Allahu Taala'nın emri böyledi. Eğer bu şartlara zuhuretsinizse fidannarı size verim." (Türkmen-Cemiloğlu 2006: Kerem ile Aslı, 5).

Daha önce de belirttiğimiz gibi elma motifi üzerinde pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak diğer motiflerden farklılık arz eden bazı metinler de vardır. Bunlardan birisi de Prof. Dr. İsmail Görkem tarafından Osmaniye ilinin Bahçe ilçesinde Âşık Mustafa Köse'den tespit edilmiştir:

"Devriş dedi ki:

"Şimdi sen geri get; senin sarayın sağ köşesinde bir elma toranı var. O elmanın dibini güzelce onart, tımar ettir! Mal yemiyecek şekilde de çevresini çevirttir; yanına bir löbetçi koy. O vaktı zamanı geldiği zaman, bir tek elma dudar; yere düşünceye gadar el değirmeyin. Yere düştüğü zaman al elmayı, Sultan Hanımla beraber, galemtıraş buçağnan şöyle güzeelce soyduktan sonra, terazide

dartacaksın. Ok başı barabar gelince (Ok başı barabar: İki yanı bir olmak) yarısını Sultan Hanım yesin, yarısını sen ye! Gabını da ahırdakı aygıra ver, erkek yanna bırak kısrağı" dedi. (Görkem 2000: 223).

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nin bütün varyantlarında Şah Oğlu Şah Abbas tarafından Van Kalesi'nin kuşatılması ve kuşatmanın kaldırılması yıllar almıştır. Bir tarafta Van Kalesi'nin içerisinde bulunan yerli halk, dışarıda da kaleyi kuşatan İran şahı Şah Oğlu Şah Abbas... Ancak kalenin kuşatılması uzadıkça askerler arasında da huzursuzluk artmaktadır. Bu durumda Şah Oğlu Şah Abbas'a danışmanları yol göstermekte ve ağaç ekilmesini önermektedirler. Hikâye anlatıcısı; *"Herkes gendisine bir fidan dikecek."* dedikten sonra Van ilindeki meyve bahçelerinin kökenini de Şah Oğlu Şah Abbas'ın bu seferine dayandırmaktadır.

"Şahım, bunu almanın tek çaresi budur: Şimdi burda asgerin kimisi terhis olir, kimisi bilmem ne olir. Burası harb sahasıdı. Bunnarı burda behletmek için galenin etrafındaki her ere emir verecehsen. Birer fidan dikecehler. Herkes o fidan barı verene gadar bunnar burda galacahlar. Herkes fidana bahsın. Onnan meşgul olsun, artıh kimsenin ahlından memleket çıhsın. Böyle de çıhacah. Başga da çare yohdu. Boş esger durmaz, en sonunda isyan eder.

Şah Abbas emir verdi:

"Herkes gendisine bir fidan dikecek. Haggaten de öyle. Van'da bütün meyva ağaçları derler ki Şah Abbas'dan galma. Hatta Şah Bağı diye orda anılar. Uzatmıyalım böylece bağ tikdiler. Bekletdiler asgeri. Eh, Vanlılar içerde, bunnar dışarda. Aradan sene geçdi. İkinci sene geçende millet aç galdı." (Türkmen-Cemiloğlu 2006: Emrah, 25).

Yeri gelmişken bağ ekme motifinin Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nde önemli bir yerinin olduğunu da belirtmek isteriz. Selvi, Şah Oğlu Şah Abbas tarafından kaçırıldıktan sonra, Isfahan'da Selvi Han tarafından bir bağ ektirilir ve üzümü verinceye kadar da kendisine yaklaşılmaması şartını ortaya koyar (Bali 1973: 123-124). Aynı motifi, Selatin Peri'de de görmekteyiz. Burada ise bağın adı "Veran Bağları" olup, rüyada bağın ekilmesi tavsiye edilmektedir (Bali 1973: 167-168). Üzüm bağı ektirme ve onun meyvesini beklemedeki asıl amaç, Emrah'ın gelmesi için süre kazanmaktan başka bir şey değildir.

Van Kalesi'nin içerisinde "zatülekber" diye bilinen bir ağaç bulunmaktadır. Ağacın kökünden çıkan katranın yenilmesi üzerine, çocuğu olmayan kadınlar hamile kalıp çocuk sahibi olmaktadır. Ağacın Hazreti Ali'ye bağlanması, kökünden çıkan katranın Zülfikârla ilişkilendirilmesi, ağacın mukaddesleştirilmesi olarak değerlendirilebilir.

"Şah Abbas emir verdi. Bütün ordular ver ilini Van Kalesi diye. Zaten Van İran'ın hüdüdüdür. Van'ın üzerine hareket etdi. Bilmem Van'a gitmiş misin?" Van'ın haggaten de çoh gözel bir galesi var. Hele hala o kale duruyor. Tam denizin kenarıdı. Bir tarafı denize doğrudur, bir tarafı sarp hep yüsgekden yapılıdı. Hatta Hazreti Ali zamanında orayı almış. Zatülekber ağacı diye bir ağaç varmış orda. O ağacın şeyini Zülfügar'nan vurup kesip. O ağacın dibi bir gatran çıharmış. Çocuğu olmayan bir gadın o gatrandan, esgiden öyle tabir eder söylerdiler. Biz gittik Van'a ama gözümüznen görmedik. Yani o gatranı yediği zaman, ağızda ilaçdı, hemen çocuğu olarmış." (Türkmen-Cemiloğlu 2006: Emrah, 24).

Türk masallarında dağa terk edilen kız kendisini ağacın tepesinde veya kovuğunda saklar. Aynı motif, halk

hikâyeleri arasında önemli bir yeri olan Tahir ile Zühre Hikâyesi'nde karşımıza çıkmaktadır. Bize göre bu motif masallardan halk hikâyesine geçmiştir. Türk inanışına göre bayterek ağacı zor durumda kalındığında, kovuğuna, gölgesine sığınılan bir ağaçtır. Metnimizde olmamakla beraber, bayterek ağacı meyvesiz olup gövdesi veya tepesinden salgıladığı bir sıvı ile insanlara bir zindelik verir. Unutulmamalıdır ki; halk hikâyeleri arasında tespit ettiğimiz ağaçlardan servi de meyvesi olmayan bir ağaçtır. Yukarıda metnini verdiğimiz "zatülekber" ağacının kökünden elde edilen katran ile bayterekten elde edilen sıvı arasındaki ortaklığa da dikkat çekmek isteriz.

"Ben burda galim dedi. Olmaz mı? Düşündü bu bağ. Yabanı hayvannar meyvaya geler. Gelir beni parçalarlar. Ne yapim? Aradı o arada çeşmeyi buldu. Çeşmenin başında bir ceviz ağacı vardı. Bu ceviz ağacının üzerinde dalında durdu. Beni hayvan mayvan parçalar. Tahir kah tuddu kah uyudu.

Fahat burası Hanverdi bezirgânın. Bezirgân tüccara derler. O zaman bezirgân. Hanverdi bezirgân bezirgânnıh yapardı." (Türkmen-Cemiloğlu 2006: Tahir ile Zühre, 20).

Ağaç, gölgesinde dinlenilen bir yer olduğu gibi sırt verildiğinde insanın kendisini güvende hissettiği de bir yerdir:

"Gede gede Halil bir bahçıya dıkıldı:

"Ulan, emmim bu bahçaya nerde gelici? dedi. Ağacın birine belini verdi; sazı şöyle önüne aldı, omuzuna goydu ucunu. Bööyle, elin yüzüne etti, düşünürkenne, "hırradak" uyudu." (Görkem 2000: 286).

Bazen de servi iz "zatültepesi yerine arkasına saklanılmaktan söz edilmektedir. Ornek olması açısından yazma bir metnin ilgili kısmzat aşağıya alıyoruz:

"Bunu söyleyen Akgelin
Altun kemer sıkmış belin
Selvinin ardında bulun
Varıyor üstüne canan

Böyle deyince oğlan kendiye gelip selvinin ardına gizlenip baktı ki, çevresini kızlar almışlar Kankısı idiğini bilmeyip Akgelin'e işaret eyledi. Akgelin dahi anlayıp bu nazmı söyledi." (Kaya-Koz 2000: 75).

Prof. Dr. Ali Duymaz tarafından hazırlanan Kerem ile Aslı Hikâyesi'nde Kerem, servi iz "zatüldibinde karşılaştığı Aslı'ya ait bazı eşyaları görünce sazın tellerine vurur ve servi iz "z ile konuşmaya başlar. Kerem ile Aslı Hikâyesi'nde Kerem, sadece servi iz "z ile değil başka canlı ve cansız varlıklarla da konuşmaktadır.

Bilindiği gibi servi iz "z uzun boyu ve düzgünlüğüyle, gök Tanrı'ya giden yol ve sonsuzluğu sembolize etmektedir:

"Selvi ağacının yanında kızın döşeğini ve yorganını ağacınldibinde gördügi saat ol ağacınldibine oturup bîçare Âşık Kerem ateşle türki söyledi. Aldı Kerem Dede:

Selvi ağacı sen Mevla'yı sever isen
Selvi ağacı senin maralın hanı
Dinle gel dinle vir sen cevabı
Selvi ağacı senin maralın hanı

Hayal hayal olmuş karşuki tağlar
Hasta hâlinden ne bilür sağlar
Döşek melil melil yasdık kan ağlar
Selvi ağacı senin maralın hanı

Selvi ağacı senin dalın dökülsün
Rakibin ağzı hem dili tutulsun
Dilerim feleğin kaddi bükülsün
Selvi ağacı senin maralın hanı

Dertli Kerem aydür bakup tutarım
Dostumun bağında diken biterim
Vîran bağda bülbül oldum öterim
Selvi ağacı senin maralın hanı" (Duymaz 2001: 257).

Servi ağacının benzetme unsuru olarak kullanılması da yine Dr. Duymaz'ın doktora tezinde geçmektedir:

Kadir Mevlam hoş yaratmış hâlini
Seni seven neyler dünya malını
Biraz bahaya çekmiş ince belini
Boyı benzer selvi dalına (Duymaz 2001: 264).

Türk ağaç kültüründe, ardıç veya arça kutsal kabul edilen ağaçlar arasındadır. Yaprağını dökmeyip daima yeşil kalması, meyvesinin olmaması, hatta odununun bile yakılmaması onun kutsanmasındaki bazı özelliklerdendir. Yine Kerem ile Aslı Hikâyesi'nde tespit ettiğimiz bir dörtlükte sarı ardıç şu şekilde anlatılmaktadır:

İnler sarı ardıcın dalı inler
Artar derdim yârelerim yeniler
Gözüm görmez kulaklarım çınılar
Yalvarıram aman Mevlam aman hey! (Duymaz 2001: 267).

Prof. Dr. Pertev Naili Boratav tarafından Posoflu Müdamî'den derlenen Gül ile Ali Şir Hikâyesi'nde de servi ağacının dibinde gülün solmasından söz edilmektedir:

Elâ ey Şah-ı Semerkant kandi zehr etmek gerek
Çünkü fanidir bu cihan her gelen gitmek gerek
Küllişey'in Halikidir baki bir Mevla kalır
Servi dalı gölgesinde gül soldu n'etmek gerek (Boratav 2002: 175).

Ağacın gölgesinde oturma, sohbet etme, saz çalma Çukurova'dan derlenen hikâyelerde de görülmektedir. Hikâye anlatıcısının üslubundan da anlaşıldığı gibi, cami avlusundan, köy meydanına dinlenilecek, sohbet edilecek yer ağaç gölgesidir.

"Bir gün camiden gelirkenne, yol kenarında ağacın dibine arkadaşlarıynan oturdular. Sohbet ederken, öteden bir garı çıktı, eline su destisini almış. Uzun boylu, gısarak, portakal yüzlü köserek, garnı ireli, götü geri, çıkla büzük gadın" (Görkem 2000: 166-167).

Halk hikâyelerinde bir de dut ağacından söz edilmekte olup, o da sazın dut ağacından yapılmasıyla ilgilidir:

"Emmi sen bize altından gümüşten saz yapman mı?"

"Yaparım çocuğum amma, benim gücüm yetmez, o gadder altını gümüşü nerden aliym ben? Ben bunnarı ağaçtan yapıyom. Ağaç da gendi bağımızdan, bahçamızdan. Fakat altına gücüm yetmez, gümüşe gücüm yetmez" (Görkem 2000: 198).

"Bire padışahım, bu da mı söz bire! Onnar zenginimiş, altından gümüşten yaptırmış, biz de fakirmişsik dud ağacından yaptırmışık." (Görkem 2000: 199).

Bilindiği gibi Türk kültüründe evin bahçesine, mezarlıklara dut ağacı ekilmektedir. Bunda dutun kolay yetişmesi, fazla bakıma ihtiyacının olmaması, meyvesinin çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılması da etkilidir. Ayrıca dut ağacı yazın gölgesinden, kışın ise odunundan ısınmada yararlanılmasıyla dikkatimizi çekmektedir. Yukarıdaki metinde ise altından saz yapılması arzusuna itiraz eden bir Anadolu insanının şeklini görmekteyiz. Hemen hemen her evin önünde bulanan dut ağacından saz yapılması ise emeğin dışında masrafsız bir iştir.

Prof. Dr. İsmail Görkem tarafından derlenen bir hikâyedeki; "Allah kimseyi de dünyada evlatsız etmesin! Aynı bir kuru ağaca banzer, gölgesi hafif olur" (Görkem 2000: 222) cümlesinden de anlaşıldığı gibi Türk hayatında ağaç çok önemlidir. Ancak ağacın dallı, budaklı yeşil olanı tercih edildiği gözden kaçmamaktadır. Bir başka ifadeyle ağaçla verim birlikte ele alınmaktadır.

Halk hikâyelerinde diğer anlatmalarda olduğu gibi ağacın meyvesi, dalı, gölgesi, gövdesi ve tepesi insanoğlunun sıkıştığında yardımcısı olmuştur, ancak bu hususlar efsane veya masala göre daha zayıftır.

Kök itibariyle klasik edebiyattan kaynaklanan halk hikâyeleri arasında yer alan Leylâ ile Mecnun Hikâyesi'nde de ağacın çeşitli özellikleriyle karşılaşıyoruz. Araştırıcılara kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle ilgili metni aşağıya alıyoruz:

"Yüreğinde Mecnun'un hasreti ile onu arayan Leylâ, Mecnun'u zincirle ağaca bağlamış bir şekilde görür." (Şenocak 2000: 77).

"Bir saniye içinde dal budak veren asa, hurma verir." (Şenocak 2000: 105).

"Mecnun rüyasında yerden bir ağacın bitip uzadığını, dal ve budak salıp bir güzel kuşun da ağzından bir cevher tanesi bıraktığını görür." (Şenocak 2000: 106).

"Kays, rüyasında babasının kıpkızıl kana boyanmış, çeşitli hayvanlarla boğuşurken ve tabiattaki her şeyin ortadaki iki kuru ağaca doğru dönmüş bir vaziyette iken görür." (Şenocak 2000: 106).

İbn Sinâ Hikâyeleri'nde ağaç daha çok sihrî özelliğiyle öne çıkmakta olup tespit ettiğimiz örnekler aşağıdadır:

"Ebû Ali Sina ormana giderek, bir boyda kırk adet dal keser ve simya bilgisiyle hepsini insan şekline koyar." (Şenocak 2005: 122).

"Ebû'l Haris, kırk ağacı kesip başlarına sırık/mendil sararak efsun okur ve onların her birisi bir anda kırk dilsiz tellal olur." (Şenocak 2005: 122).

"Ebû Ali Sinâ, kırk ağaç dalını simya ile kırk dilsiz insan şekline dönüştürür ve onlara muhteşem bir hamam yaptırır." (Şenocak 2005: 220).

"Ebû Ali, Padişahın isteği üzerine, efsun okur ve perdenin arkasında bir gül çıkar, bir saat sonra uzayıp sokağa doğru gider." (Şenocak 2005: 220).

Halk hikâyelerinden bazıları mutlu sonla biterken, bazıları mutsuz şekilde sona ermektedir. Nitekim başta Arzu ile Kamber Hikâyesi olmak üzere, Tahir ile Zühre, Ferhad ile Şirin gibi halk hikâyelerinde dünyada kavuşamayan gençlerin mezarından çıkan beyaz ve kırmızı güllerin kavuşma anı cadıyı sembolize eden diken (çalı) ile engellenmektedir. Bu tür örneklerin hepsi birbirine benzediği için sadece Arzu ile Kamber Hikâyesi'nin ilgili kısmını örnek olarak aşağıya alıyoruz.

"Ol taşçılar varup baksalar kim, Arzı ile Kamber'in mezarlarında birer gül bitmiş. Biri kırmızı ve biri beyaz ve orta yerlerinde karaçalı bitmiş. Çünki mezarcılar, bu ahvali görüp, taaccub idüp ve yine Begefendi'ye arz etdiler ki:

"Sultanım, ferman senindir ki; buyurunuz. İki mezarın üzerlerinde şöyle ahval oldı. Ferman senindir" deyince, Begefendi, yine teşrif buyurup, kaçan varup görse kim, hattızatında iki tane gül bitmiş. Biri kırmızı, biri beyaz. Ortasında bir karaçalı bitmiş. Begefendi, taaccub idüp ve buyurdı kim:

"Yapılsun" deyü emr olundı.

Meğer ol iki gül, biri Kamber, biri Arzu imiş ve ortasındaki çalı koca karı imiş, düşmanları böyle imiş.

Temmet. Temam oldı. Arzu ile Kamber'in intihası, yazana okyana gerekdir şerbet pahası." (Şimşek 1987: 287-288).

Görüldüğü gibi halk hikâyesi dediğimiz nazım nesir karışımı halk anlatmalarında insan hayatının bir parçası olan ağaç, çeşitli yönleriyle karşımıza çıkmaktadır. Aynı husus bir başka halk anlatması olan masallarda da görülmektedir. Temennimiz bu tür çalışmaları

yapmak isteyen meslektaşlarımızın halk anlatmaları içerisinde önemli bir yeri olan halk hikâyelerini de görmesi doğrultusunda olacaktır.

Yazımızı âşıklığının yanında halk hikâyesi de anlatan Dursun Cevlanî'nin ağaç destanıyla bitirmek istiyorum.

"Adıma ağaç dediler
Şimdi dinle nelerim var
Biten meyvemi yediler
Daha daha nelerim var

Muhammed'in beşiğiyim
Kâbe'nizin eşiğiyim
Çorbanızın kaşığıyım
Daha daha nelerim var

Adem'e saf damı oldum
Nuh Nebi'ye gemi oldum
Müslümana cami oldum
Daha daha nelerim var

Ben ağacım gülüm vardır
Dalımda bülbülüm vardır
Kovanımda balım vardır
Daha daha nelerim var

Önündeki masa benim
Elindeki asa benim
Çanak çömlek kâse benim
Daha daha nelerim var

Sağ iken günümü saydın
Hem de kestin biçtin soydun
Yağ peynir kaymak da koydun
Daha daha nelerim var

Niçin beni mahvedersin
Tüfek yapar harp edersin
Kabrine bile örtersin
Daha daha nelerim var

Saz da yaptın tel uzattın
Göğsüme sedef bezettin
Ben ile semah oynattın
Daha daha nelerim var

Kaplarına terek benim
Fırınlarda kürek benim
Al bayrağa direk benim
Daha daha nelerim var

Dursun Cevlan çekmem keder
Ağacın medhini eder
Şehirden köylere kadar
Daha daha nelerim var" (Halıcı 1992: 83-84).

KAYNAKLAR

Alptekin, Ali Berat (2005) "Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ağaçla İlgili Efsane ve İnanmalar, *I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı*'nda bildiri olarak sunulmuştur.

Bali, Muhan (1973), *Ercişli Emrah ile Selvi Han hikâyesi Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi,* Ankara.

Boratav, Pertev Naili (2002), *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği,* İstanbul.

Duymaz, Ali (2001), *Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma,* Ankara.

Görkem, İsmail (2000), *Halk Hikâyesi Araştırmaları: Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuvarı,* Ankara.

Halıcı, Feyzi (1992), *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri / Güldeste,* Ankara.

Kaya, Doğan-M. Sabri Koz (2000), *Halk Hikâyeleri: I Âşumân ile Zeycân / Âşık Garib ile Bezirgân Kızı / Hurşid ile İlik Hanım / Murad Şah,* İstanbul.

Şenocak, Ebru (2000), *Leylâ ile Mecnûn Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma,* Elâzığ. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Şenocak, Ebru (2005), *İbn Sînâ Hikâyeleri Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma,* Elâzığ. Yayımlanmamış doktora tezi.

Şimşek, Esma (1987), *Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma,* Elâzığ. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Şimşek, Esma (2006), "Olümsüzlük İlacı Olarak Elma", *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan,* Konya-Haarlem, 237-246.

Türkmen, Fikret-Mustafa Cemiloğlu (2006), *Âşık Şevki Halıcı'dan Derlenen Halk Hikâyeleri,* Ankara. Yayımlanması için Türk Dil Kurumuna teslim edilen metin.